

Sport in de wereld

Sport in de wereld

Ontstaan, evolutie en
verspreiding

Trudo Dejonghe

achtste editie

ACADEMIA
PRESS

eCampusLearn

Surf naar www.ecampuslearn.com

Geef de volgende unieke code in:

Veel succes!

**eCAMPUS
LEARN**

Uitgeverij Academia Press
Coupure Rechts 88
9000 Gent
België

www.academiapress.be

Uitgeverij Academia Press maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij,
de boeken- en multimedialdivisie van Uitgeverij Lannoo nv.

ISBN 9789401469302
D/2021/45/538
NUR 480

Trudo Dejonghe
Sport in de wereld: ontstaan, evolutie en verspreiding
Gent, Academia Press, 2021, 326 p.

Achtste editie, 2021

Vormgeving cover: Studio Lannoo
Vormgeving binnenwerk: Studio Lannoo
Zetwerk binnenwerk: Crius Group

© Trudo Dejonghe & Uitgeverij Lannoo nv, Tiel
*Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd
en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke
andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.*

Inhoud

Over de auteur	13
Inleidende beschouwingen	15
DEEL 1 HET BEGRIP SPORT	21
Hoofdstuk 1 Sport: definitie	23
1.1 Definiëring	23
Hoofdstuk 2 De evolutie van traditionele naar moderne sporten	29
2.1 De traditionele spelen	29
2.2 Traditionele spel/sport – recreatiesporten – moderne sporten	30
2.2.1 Onderscheid tussen traditionele en moderne sporten	30
2.3 De International World Games en European Games	39
2.3.1 De International World Games	39
2.3.2 De European Games	41
DEEL 2 DE INNOVATIE MODERNE SPORT	43
Hoofdstuk 3 Ontstaan van moderne sport	45
3.1 De socio-economische factoren	45
3.2 Engeland als bakermat van het versportingsproces	46
3.2.1 De interne machtsverhoudingen in het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk/Duitsland	46
3.2.2 Het versportingsproces in Engeland in de 17 ^{de} en 18 ^{de} eeuw	47
3.2.3 Het versportingsproces in Engeland in de 19 ^{de} eeuw	48
3.2.3.1 De elitaire moderne sport van de ‘public schools’	48
3.2.3.2 De evolutie van elitaire naar populaire moderne sport	50

DEEL 3	DE RUIMTELIJKE VERSPREIDING VAN MODERNE SPORT	55
Hoofdstuk 4	De ruimtelijke diffusie van de moderne sporten	57
4.1	De populariteit van de diverse sporten	57
4.2	Theoretische achtergrond	60
4.3	Sport en diffusie	63
4.3.1	Sport als innovatiediffusie	63
4.3.2	Mondiale sporten – regionale sporten	66
4.3.3	De ruimtelijke diffusie van bepaalde sporten	67
4.3.4	Het Verenigd Koninkrijk als oorsprongsgebied	69
4.3.4.1	Cricket	69
4.3.4.2	Hockey	76
4.3.4.3	Tennis	81
4.3.4.4	Badminton	86
4.3.4.5	Tafeltennis	87
4.3.4.6	Padel	87
4.3.4.7	Netbal	88
4.3.5	De Verenigde Staten als oorsprongsgebied	88
4.3.5.1	Baseball (honkbal)	89
4.3.5.2	Basketbal	95
4.3.5.3	Volleybalsporten	100
4.3.6	De Duitse/continentale sporten	104
4.3.6.1	Turnen of gymnastiek	104
4.3.6.2	Handbal	108
4.3.7	De wielersport	111
4.3.7.1	Het ‘Franse’ wegwielrennen	111
4.3.7.2	Het ‘Vlaamse’ veldrijden	126
4.3.7.3	Het baanwielrennen	129
4.3.7.4	De Amerikaanse ‘extreme’ vormen: mountainbike en BMX	133
Hoofdstuk 5	De wintersporten: een eigen verhaal	137
5.1	Het ontstaan	137
5.2	De diverse ‘ski’-disciplines op de Olympische Winterspelen	138
5.2.1	De diverse disciplines	138
5.2.2	De ruimtelijke impact van de FIS-skisporten	141

5.3	Biatlon: het buitenbeentje	147
5.4	Het schaatsen	149
5.4.1.	De diverse varianten	149
5.4.2	Huidige situatie in het langebaanschaatsen	152
5.4.3	Shorttrack	153
5.5	IJshockey, de Canadese bijdrage	154
5.6	Enkele andere wintersporten	157
5.6.1	Rodelen –skeleton – bobsleeën	157
5.6.2	Curling	161
5.6.3	Bandy on ice	162
5.7	Ruimtelijke verspreiding wintersporten	163
DEEL 4 SPORT, NATIONALISME EN HEGEMONISCHE STRUCTUREN		167
Hoofdstuk 6 Sportnationalisme en regionalisme		169
6.1	Een theoretisch kader	169
6.2	Sportnationalisme	172
6.2.1	Sport als expressievorm van culturele identiteit	172
6.2.2	Sport en diplomatie	174
6.3	De relatie sport en nationalisme	178
6.4	Sport en regionalisme/lokalisme	181
6.4.1	Sportief etnisch nationalisme in het VK als voorbeeld	181
6.4.2	Lokalisme en gemeenschap	185
Hoofdstuk 7 De diverse sportmodellen		187
7.1	Het USSR-model	187
7.2	De Verenigde Staten en sportief nationalisme	192
7.3	Japan en sportief nationalisme	194

7.4	De ‘nieuwe’ sportmodellen van het ‘nieuwe’ nationalisme	195
7.4.1	Het Australische sportmodel	195
7.4.2	Het Britse model	196
7.4.3	Het Chinese ‘staatsmodel’	199
Hoofdstuk 8	De Olympische Spelen en nationalisme	205
8.1	De evolutie van het aantal deelnemende landen aan de Olympische Zomerspelen	205
8.2	Politiek en de Olympische Spelen	207
Hoofdstuk 9	Hegemonie en sport	217
9.1	Het wereldsysteem en zijn hegemonische wereldstructuur	217
9.2	Sport en hegemonie	219
9.2.1	De 19de-eeuwse Europese hegemonische sportstructuur	219
9.2.2	De Olympische Spelen in dit kader	220
9.3	Olympische Spelen als uiting van superioriteit	223
9.4	Sport in dit hegemonisch kader	225
9.4.1	Het Britse hegemonische sportmodel	225
9.4.2	Het Centraal-continentale sportmodel	227
9.4.3	Het Amerikaanse modificerende sportmodel	229
9.4.4	Het Japanse sportmodel: modificatie en nationalisme	231
DEEL 5	DE DIVERSE VOETBALSPORTEN	235
Hoofdstuk 10	Van traditionele naar de Britse moderne voetbalsporten: een breuklijn	237
10.1	De traditionele voetbalvarianten	237
10.1.1	Varianten uit de oudheid	237
10.1.2	De Europese pre-industriële voetbalvarianten	239
10.2	Het ontstaan van de moderne voetbalsporten	241
10.2.1	De eerste formalisering	241
10.2.2	Het oprichten van de Football Association	243

Hoofdstuk 11	De ruimtelijke diffusie van het voetbal	249
11.1	Inleiding	249
11.2	De ruimtelijke verspreiding van het voetbal	250
11.2.1.	Het ruimtelijke diffusieproces	250
11.2.2	Ruimtelijke diffusie op het Britse continent	251
11.2.3	De ruimtelijke diffusie in continentaal Europa	254
11.3	De ruimtelijke diffusie van voetbal in de rest van de wereld	268
11.4	Voetbal en topografie	270
11.5	De mondiale populariteit	272
Hoofdstuk 12	Voetbal en nationalisme	275
12.1	Voetbal en nationalisme in Europa	275
12.2	Voetbal en nationalisme in de rest van de wereld	284
Hoofdstuk 13	De internationale 'voetbal'-organisaties	289
13.1	De International Football Association Board (IFAB)	289
13.2	De Fédération Internationale de Football Associations (FIFA)	290
13.2.1	De beginperiode	290
13.2.2	De diverse confederaties	291
13.2.3	Het wereldkampioenschap voor landenteams	293
13.2.4	De FIFA wereldrangschikking	295
13.2.5	FIFA en recente schandalen	296
Hoofdstuk 14	Rugby Union en Rugby League in de wereld	301
14.1	De Rugby Football Union en de Rugby Football League	301
14.2	De ruimtelijke diffusie	304
14.3	Rugby en de 'White Dominions'	305

14.4	Rugby in continentaal Europa	307
14.5	Rugby Union versus Rugby League buiten Europa	308
14.6	De organisatie van rugby en hun WK's	309
14.7	Rugby Sevens	311
14.8	Rugby League Nines	313
Hoofdstuk 15 De niet-Britse voetbalvarianten		315
15.1	De Noord-Amerikaanse modificatie gridiron football	315
15.1.1	American Football	315
15.1.2	Canadian Football	319
15.2	De adoptie en modificatiemix in Australië: rugby versus Australian Rules Football	320
15.3	De traditionele 'Football'-sport: Gaelic Football	322
15.4	De hedendaagse verspreiding van de voetbalsporten	324

Over de auteur

Trudo Dejonghe (Blankenberge, 5 november 1964) studeerde aan de Universiteit Gent. Hij is licentiaat (master) in de wetenschappen, Specialisatie Geografie en licentiaat (master) in de Economische Wetenschappen. Zijn doctoraatstitel behaalde hij in 2001 op het onderwerp *'De noodzaak aan exogeen opgelegde economisch-geografische principes bij het professionaliseren van het door endogene factoren ontstane wereldsportstelsel. Casestudy: Het lokalisatievraagstuk van het topvoetbal in België'*. Momenteel doceert hij algemene economie, internationale economie, toegepast economisch denken en sporteconomie aan de faculteit Economie & Bedrijfswetenschappen Campus Antwerpen van de KULeuven. Hij verzorgt tevens diverse gastcolleges aan binnen- en buitenlandse instellingen. In zijn vrije tijd is hij onder druk van kwetsuren moeten overstappen van actieve naar passieve sportbeoefening met als grootste passie het bezoek van de thuiswedstrijden van Club Brugge en tussendoor die van JV De Pinte. Veelal kun je hem ook tegenkomen in zijn woongemeente De Pinte op wandel met zijn bordercollie Ozzy. Daarnaast is hij een fervent bordspeler, houdt hij van rockfestivals waarbij stevige muziek zijn voorkeur draagt en verzamelt hij sinds zijn jeugd stripverhalen.

Inleidende beschouwingen

De wetenschappelijke wereld negeerde gedurende een lange periode het fenomeen sport. Sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw kreeg sport door de welvaartsstijging, een toename van de vrije tijd en het ontstaan van een ‘*work and spend*’-cyclus een belangrijke positie in ons maatschappijbestel. Maar toch wordt het in vele gevallen gelinkt aan ontspanning en plezier en staat het volgens een deel van de wetenschappers lijnrecht tegenover het ‘ernstige’ wetenschappelijk onderzoek. De oorzaak van een dergelijke benadering vinden we terug in het verleden. Het beoefenen van sport was namelijk gedurende een lange periode een onnuttige bezigheid van de rijke ‘*leisure class*’, waarvoor uit academische hoek tot het laatste decennium van de vorige eeuw weinig interesse was. Het plaatsen van sport in de alomtegenwoordige populaire cultuur van het alledaagse leven bevestigde bovendien deze stellingname.

De betekenis van sport in onze huidige samenleving is overduidelijk. Behalve over de toenemende invloed van economische wetmatigheden¹ op sport gaat het bij sport nog steeds over trots, lokale, regionale of nationale identiteit, eer, herkenning en erkenning van ideologieën en/of regimes. In de huidige wereld van naties is het daarom een onderdeel van de competitieve *global popular culture*. Sport en maatschappij zijn door identiteitsvorming en het creëren van sportmythes met elkaar verbonden en verweven. Mooie voorbeelden van dergelijke sportmythes in België zijn de doelpunten van Erwin Vandenberghe in de openingswedstrijd van het WK 1982 tegen Argentinië of de overwinning met 2-1 van de Rode Duivels tegen Brazilië in 2018 op het WK in Rusland of de twee gouden medailles in hockey en zevenkamp op 5 augustus 2021 op de Olympische Spelen van Tokio.

De relatie tussen sportbeoefening enerzijds, en staatsvorming en het beschavingsproces anderzijds is verbonden met de internationale verspreiding van sport. De vraag die we ons hierbij stelden is: ‘Waarom zijn bepaalde sporten populair in het ene land en bijna niet bekend in een ander land?’ Met andere

¹ Lees hiervoor o.a. Dejonghe T.(2019) Sport en economie: samen in de spits, Nieuwegein, Arko Sports Media en Downward P., Dawson A. & Dejonghe T.(2009) Sports economics: theory, evidence and policy, Oxford, Butterworth-Heinemann, Elsevier.

woorden, is er een logische verklaring voor de hedendaagse verspreiding van de moderne sporten? Waarom heeft voetbal een meer mondiaal karakter en kunnen we veldrijden en schaatsen eerder als een regionale of zelfs lokale sport beschouwen? Waarom is ons voetbal in de VS niet zo populair en wat in hemelsnaam is het in het Gemenebest zo intens beoefende cricket? Wat was de invloed van het Britse schoolsysteem op de verspreiding van sporten? Waar plaatsen we de wintersporten in deze context? Of hoe verklaar je het specifieke sportmodel van de VS waar naast de Collegesport de Major Leagues van American Football, baseball, basketbal en (ijs)hockey centraal staan. Deze en andere vragen hebben geleid tot het bestuderen van een gamma van literatuur, waarbij we tot de vaststelling kwamen dat het overgrote deel van de gepubliceerde werken ‘populair’ en ‘onwetenschappelijk’ waren. De verheerlijkende hagiografische verhalen van spelers, clubs en sporten vertegenwoordigen tot vandaag het grootste deel van deze publicaties.

In de wetenschappelijke wereld merken we de laatste decennia een kentering. Het organiseren door de EASM (European Association for Sportmanagement) van congressen over sportmanagement, waarvan in 2020 de achtentwintigste editie plaatsvond, en het organiseren door de IASE (International Association of Sports Economists) van congressen over sporteconomisch gerelateerde onderwerpen, zijn hier twee voorbeelden van. In Vlaanderen zijn het door Jos Verschueren in 2002 aan het VLEKHO opgerichte en sinds 2006 door de Vrije Universiteit geprogrammeerde voltijdse Postgraduaat Sportmanagement en de opstart in 2005 van de professionele bachelor Sportmanagement aan wat vandaag VIVES Brugge heet, de pioniers in het hoger onderwijs. De jaarlijkse doorlichtingen van de belangrijkste Europese voetbalcompetities door Deloitte & Touche, de interesse van de UEFA en de EU voor de economische wetmatigheden in het Europese voetbal, de noodzakelijke studies over behoefte, haalbaarheid en impact van sporttempels en sportevenementen, het raadplegen door diverse overheden van sportacademici en het uitgeven van meerdere wetenschappelijke tijdschriften over de diverse facetten van sport zijn andere signalen die wijzen op de toenemende interesse voor sport als studie-, investerings- en onderzoekdomein.

DOELGROEPEN EN OPZET VAN HET BOEK

Dit handboek is bedoeld als inleiding voor studenten in de sportgerelateerde studiedomeinen, als lectuur voor mensen in het professionele sportlandschap en voor alle anderen die in de sportwereld geïnteresseerd zijn. Het boek vult een

leemte in op de Nederlandstalige markt en is een poging om een verklaring te geven voor het huidige wereldsportstelsel. Om het boek leesbaar te maken werd ervoor gekozen om de tekst zo weinig mogelijk te onderbreken en de theoretische concepten tot het noodzakelijke minimum te beperken. Het handboek is aan zijn achtste herwerkte editie toe en de huidige generatie studenten kunnen we bij de millennials rekenen. Vele historische gebeurtenissen, zoals het communisme, de Koude Oorlog, de val van de Berlijnse muur, ... zijn van voor hun geboorte. In de sportwereld ontstond de toenemende globalisering na WO II en gebruikten en gebruiken bepaalde ideologieën en landen sport als uithangbord. Vele van deze landen zijn vandaag verdwenen en behoren tot het historisch geheugen. Om deze reden werd bij de introductie van bepaalde begrippen en afkortingen van 'verdwenen' landen in voetnoten een korte verklaring gegeven. Bovendien merken we sinds de eerste editie in 2001 een enorme evolutie in het sportgebeuren. Zo komen vandaag steeds meer 'nieuwe' sporten centraal te staan in het sportbestel. De zogenaamde 'Red Bull-sporten', met andere woorden de snelle en acrobatische sporten zoals onder andere snowboardercross, BMX, skicross, beachvolleybal, 3x3 basketbal, padel, komen meer in de aandacht. Een andere positieve evolutie is de toenemende belangstelling voor vrouwen in de sport waardoor in deze editie de prestaties van de vrouwen nog meer dan vroeger worden bekeken.

OVERZICHT VAN HET BOEK

Het boek is opgebouwd uit vijf delen. Het eerste, inleidende deel, 'Het begrip sport', definieert moderne sporten en onderscheidt ze van de traditionele sporten of volksspelen. Het tweede deel, 'De innovatie moderne sport', bespreekt het historische ontstaan van de 'moderne' sporten. Vanuit socio-economische hoek zoeken we een verklaring voor het definiëren van Engeland of het Verenigd Koninkrijk als bakermat van het versportingsproces in de wereld. In het derde deel, 'De ruimtelijke verspreiding van moderne sport', gaan we via typische voorbeelden uit de bakermat van de moderne sport, het Verenigd Koninkrijk, en uit de secundaire ontstaansgebieden zoals de Verenigde Staten, Duitsland, Frankrijk, Canada, Japan, de Scandinavische landen en de Alpenlanden bestuderen. Bovendien zal aandacht besteed worden aan de impact van de Olympische Spelen op de ruimtelijke verspreiding en populariteit van de moderne sporten. In dit kader bespreken we tevens de 'regionale' sporten zoals veldrijden, schaatsen, handbal, lacrosse en de diverse skidisciplines. In het vierde deel bekijken we de relatie tussen nationalisme, het hegemonische model en sport. De ruimtelijke

verspreiding van sport kunnen we op deze manier koppelen aan het 'nationalisme' en de 'culturele of nationale identiteit'. Bepaalde autoritaire machten en 'nieuwe' gedekolonialiseerde landen gebruik(t)en het sportnationalisme/regionalisme/lokalisme en verbinden hun sportprestaties met politieke en/of economische belangen. Het wereldsysteem van Wallerstein is bovendien een bijkomende verklaring voor de dominantie van bepaalde sporten in de wereld: het belang van de Britse ten opzichte van de Duitse, het aanvankelijke verzet tegen de Engelse sporten en de later te situeren opkomst van de Amerikaanse en meer recent de Japanse/Aziatische moderne sporten passen we in deze theorie in. In het vijfde deel wordt ter ondersteuning van de gevonden verklaringen van het bestaande wereldsportstelsel het principe toegepast op de diverse voetbalvarianten in de wereld.

Over alle delen heen worden tabellen en grafieken gebruikt waarvan de data afkomstig zijn van de diverse overkoepelende sportorganen. De website van het Internationaal Olympisch Comité (IOC) is een voorbeeld van een dergelijke databron maar ook de websites van diverse sporteigen bonden en federaties zoals UCI, FIFA, WTA, ATP, FIS, ... werden gebruikt.

